

Mot.
1989/90
Jo501 – 503

Motion till riksdagen

1989/90:Jo501

av Lars Ernestam m.fl. (fp)

Bättre dricksvatten

1. Sammanfattning

Ett rent och välsmakande dricksvatten är en omistlig del av vår levnadsstandard. Det höga antalet vattenburna epidemier och stigande halter av metaller i försurningens spår är varningssignaler. Våra vattentäkter måste få ett effektivare skydd. Det är nödvändigt att beredskapen mot olyckor och utsläpp bl.a. på Mälaren måste förbättras. Samordningen mellan inblandade myndigheter måste förbättras. Kontrollen i vattentäkter och ledningsnät bör utökas ytterligare. En omfattande upprustning av vattenledningarna måste genomföras.

2. Bakgrund

Kan vi lita på vattnet?

I början av 1987 blev över 3 000 personer i Sälen sjuka sedan avloppsvatten förorenat en dricksvattenreservoar. Ett hundratal drabbades av amöbadyseri som vi annars brukar förknippa med u-länder. Året efter insjuknade 13 000 personer i Boden och Vännäs sedan råvatten förorenats.

Under den senaste 10-årsperioden har 30–40 000 personer drabbats av vattenburen smitta i samband med ett 50-tal utbrott. Sjukdomskällorna har varit bakterier, virus och parasiter men det finns också åtskilliga fall där orsaken är okänd.

Det är svårt att bedöma om det faktiskt är fråga om en ökning eftersom tillgängliga siffror inte är jämförbara. Men nivån är oacceptabelt hög.

Livsmedelsverket bedömer att ca hälften av alla kvalitetsproblem med vattnet uppstår i ledningsnäten. Många ledningar innehåller tjocka avlagringar där mikroorganismer frodas. Ledningsnätet är uppenbarligen illa underhållet. Förbättringar kan bli kostsamma. Problemet är inte nödvändigtvis att ledningarna är för gamla. Det finns inget enkelt samband mellan gamla ledningar och dåligt vatten. Uppgifter i massmedia nyligen vittnar om att det finns skillnader mellan olika ledningsmaterial i fråga om hur väl de passar till vatten med olika surhetsgrad. Ofta är en för hög vattentemperatur ett viktigt problem. Uppgifter i massmedia nyligen vittnar om att det finns skillnader mellan olika ledningsmaterial i fråga om hur väl de passar till vatten med olika surhetsgrad.

Orsakerna till vattenburna epidemier är ofta tekniska brister vid vattenverket eller vattentäkter, som gjort att avloppsvattnet eller dåligt renat ytvatten förorenat. I Boden-fallet var det fråga om att avloppsvattnet förorenade en ytvattentäkt i samband med isbildning på sjön i kombination med otillräcklig klorering. I Sälen trängde avloppsvatten in i dricksvattennätet via ett illa utformat bräddavlopp.

Vatten- och avloppsverksföreningen redovisade förra året siffror som visar på försämrad vattenkvalitet i ledningsnätet. Antalet med tvekan tjänliga prov ökade från 176 år 1980 till 585 fem år senare. Antalet otjänliga prov ökade från 17 år 1980 till 48 fem år senare. Det är alltså fråga om en tredubbling.

En undersökning av Statens bakteriologiska laboratorium visar att de stora riskerna för vattenburna utbrott finns i anläggningar med mindre än 15 500 abonnenter anslutna. Anläggningar med 1 000–15 500 konsumenter är i genomsnitt orsak till nästan ett större vattenburet utbrott per år.

Enligt Livsmedelsverket kan vattnet från hälften av landets ca 500 000 privata brunnar tidvis vara tjänligt med anmärkning från hälsosynpunkt eller otjänligt p.g.a höga halter av bakterier, nitrat, järn eller fluorid.

Ett annat problem som förtjänar uppmärksamhet är svårigheterna att få ordentliga analyser av hög kvalitet utförda vid laboratorier.

Den tilltagande försurningen är en betydande källa till oro. Den innebär att surt brunsvatten kan innehålla aluminium och mangan – men också tungmetaller såsom kadmium – som lösts ut ur marken.

Försurningen leder också till korrosion i ledningarna. Därmed går rören fortare sönder samtidigt som metaller kan lösas ut ur dricksvattnet – i första hand koppar, järn och zink men också kadmium. Korrosionen kan också orsaka läckor i rörnätet som kan leda till att föroreningar tränger in. Att läckor är vanliga kan illustreras av att de i medeltal för hela landet ger en förlust på ca 15% av den totala producerade vattenvolymen.

De förhöjda metallhalterna anses inte direkt hälsofarliga i dag men eftersom t.ex. kadmium är ett utomordentligt giftigt ämne måste det bekämpas var det än uppträder. Det finns också skäl att gå igenom den samlade verkan av metalltillskott i dricksvatten och andra livsmedel. I jordbruksbygder är rester av nitrat och bekämpningsmedel i dricksvatten ett annat problem som måste tas på stort allvar.

Det har förekommit uppgifter om ett samband mellan aluminium i dricksvatten och Alzheimers sjukdom. Livsmedelsverket anser inte detta samband belagt i de studier som har gjorts. Aluminium i dricksvatten är t.ex. en mycket liten del av det totala aluminiumintaget. Men det är angeläget att forskningen fortsätter och att alla möjligheter att minska mängden tungmetaller och aluminium i dricksvattnet tas till vara.

3. Åtgärder

Ett rent och välsmakande dricksvatten är ett omistligt inslag i vår levnadsstandard. Vår livskvalitet tunnas ut den dag vi inte kan lita på att vattnet vi dricker är ofarligt. Det avgörande är att vi har ett bra råvatten. Om det vatten som tas in i reningsverken håller hög kvalitet har vi väsentligt bättre chanser att också få ett gott dricksvatten hemma.

Flera partier, däribland folkpartiet, föreslog i januari 1989 att ett handlingsprogram för en bättre dricksvattenkvalitet skulle utarbetas. Motionerna ledde inte till någon åtgärd från riksdagens sida men regeringen har under hösten gett naturvårdsverket och livsmedelsverket i uppdrag att utarbeta ett sådant program. Det bör innehålla förslag om bl.a. följande åtgärder.

Först och främst måste vi få ett effektivt skydd för våra råvattentäkter. Enligt Riksrevisionsverkets rapport ("Skyddet av vårt dricksvatten") saknas i dag skyddsområden för hälften av landets allmänna vattenförsörjningsanläggningar. Med nuvarande takt kommer det att ta ca 40 år innan alla allmänna vattentäkter har skyddsbestämmelser och ca 100 år innan resten har fått. Vidare beskriver Riksrevisionsverket systemet som administrativt tungrovt. Efterlevnaden av de skyddsföreskrifter som finns anses dålig, tillsynsansvaret oklart och tillsynen bristfällig.

Riksrevisionsverket har föreslagit att hälsoskyddförordningen bör ändras så att de kommunala föreskrifterna även kan omfatta skyddsbestämmelser för grundvattentäkter. Därmed skulle också miljö- och hälsoskyddsmyndigheterna få den direkta tillsynen över skyddsföreskrifternas efterlevnad. Det är angeläget att det arbete som nu pågår på Naturvårdsverket snabbt leder fram till ett effektivare skydd för våra vattentäkter.

Om vi når framgång i kampen mot försurningen, mot bekämpningsmedelsanvändning och mot övergödning i jordbruket har vi också tagit ett stort steg mot ett bättre dricksvatten. Förslag på dessa punkter framläggs i andra motioner.

Ett annat allvarligt problem är risken för olyckor och utsläpp som drabbar dricksvattenintag. Godstransporterna på Mälaren sker huvudsakligen via farleden Landsort-Södertälje-Västerås. Sjötransporter är allmänt sett miljövänliga och energisnåla och är klart att föredra framför t.ex. landsvägstransporter.

Men följd effekterna av en olycka på Mälaren kan bli katastrofala. Ett utsläpp av ammoniak på ett olyckligt ställe eller t.ex. utsläpp av fosforsyra från de båtar som transporterar detta kan få oanade konsekvenser. Vi har hittills varit förskonade från omfattande oljeutsläpp i Mälaren. Men även relativt små sådana utsläpp kan innebära katastrof för djurlivet och för stränderna.

"Transporterna av kemikalier på Mälaren har en sådan omfattning att de utgör ett hot mot vattenkvaliteten i händelse av kollision, grundstötning, sabotage eller annan skadegörelse", skrev de bägge experterna Ulf Hedin och Krister Olinder i en debattartikel tidigare i år. De pekade bl.a. på risken för att ett ammoniakläckage skulle leda till nitritbildning i ledningsnäten. Detta skulle i sin tur kunna göra att människor drabbas av andningssvårigheter. De framhöll också att elavbrott på kort tid skulle omintetgöra vattenförsörjningen i Storstockholm. För detta saknas beredskap.

Såväl myndighetsorganisation som lagstiftning och beredskap på detta område måste ses över.

Riksrevisionsverket pekade i sin rapport på en rad brister i kontroll och regelsystem. I vissa kommuner förekom ingen regelbunden provtagning i ledningsnäten. Bedömningsnormerna var föråldrade. Den tekniska standarden på vissa vattenförsörjningsanläggningar ansågs dålig. Det är uppenbart

att dricksvattenkvalitet har varit ett eftersatt område. Arbetet på en ny dricksvattenkungörelse har gått för långsamt.

Nu har en ny kungörelse, som skall gälla fr.o.m. 1 januari 1990, antagits. Den innebär bl.a. att råvattenkvaliteten skall kontrolleras oftare och att anläggningarna skall förses med larm.

Kungörelsen bör kompletteras så att den omfattar tappvarmvatten. Den bör också omfatta enskilda brunnar som används av många hushåll.

Åtgärder mot försurade, infekterade och saltinfiltrerade brunnar är angelägna. Tidigare har statsbidrag utgått till åtgärder mot försurning i enskilda brunnar. En bidragsgivning till höjd vattenkvalitet i enskilda brunnar bör nu införas. Den bör bl.a. omfatta också brunnar som infekterats.

Kommunerna måste sköta sina vattenledningar bättre. I dag har man inte alltid klart för sig var ledningarna faktiskt ligger. De kostnader detta medför måste vi alla på ett eller annat sätt betala. Ett särskilt statsbidrag skulle innebära att invånare i kommuner som skött sina vattenledningar skulle subventionera försumliga kommuner. Rimligare förefaller vara att kostnaderna tas ut på vattentaxan. Kontrollen av hur kommunerna sköter sina ledningar måste förbättras.

Vid jordbruksutskottets utfrågning i ämnet våren 1989 framkom att forskningen om dricksvatten länge varit försummad. Nu har ett ambitiöst forskningsprogram utarbetats som måste ges tillräckliga resurser.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skydd för råvattentäkter.
2. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av lagstiftning, myndighetsorganisation och beredskap beträffande farliga transporter och elavbrott som kan drabba dricksvattenförsörjningen.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kompletteringar av dricksvattenkungörelsen.
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsbidrag för att höja vattenkvaliteten i enskilda brunnar.
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kontrollen av de kommunala vattenledningarna.

Stockholm den 10 januari 1990

Lars Ernestam (fp)

Håkan Holmberg (fp)

Anders Custberger (fp)

Bengt Rosén (fp)